

Ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin ulottuvuudet 2000-luvun alussa

Maria Levä

Tutkielmani koskee tämän päivän ruotsinsuomalaisten suomalaisuutta ja sitä, millaiselta ruotsinsuomalaisten suomalainen identiteetti näyttää 2000-luvun alussa. Tutkimusaineistona on Siirtolaisuusinstituutin tekemä kysely, johon vastasi 1797 ruotsinsuomalaista. Analyysikeinoina on käytetty pääkomponenttianalyysia, keskiarvojen vertailua, varianssianalyysia sekä ryhmittelyanalyysia.

Tutkimuksen perusteella ruotsinsuomalaisten keskuudesta voidaan löytää neljä sisällöltään erilaista suomalaisen identiteetin ulottuvuutta, jotka ovat suomalaisuus Ruotsissa, suomalaisuuden tärkeys/ideologinen suomalaisuus, suomen kielen ylläpito ja kaipuu Suomeen. Nämä kombinoituvat kolmeksi erilaiseksi identiteettityypiksi, jotka sisältönsä perusteella on nimetty assimiloituneiksi, Suomeen takaisin kaipaaviksi suomalaisiksi ja Ruotsiin integroituneiksi suomalaisiksi. Eroja selittävät useat sosio-demografiset muuttajat, joiden merkitys ja määrä vaihtelevat ulottuvuudesta ja tyyppistä toiseen.

Pro gradu –tutkielma, Maria Levä, VTM, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto, sosiologian laitos. Huhtikuu 2008.

Suomalaisten maastamuutossa voidaan havaita kaksi päävirtaa. Ennen toista maailmansotaa siirtolaisuus kohdistui pääasiassa Pohjois-Amerikkaan, sodan jälkeen lähtijöistä valtaosa, 80 %, on muuttanut Ruotsiin. Jälkimmäinen kausi kesti 1950-luvulta 1970-luvun alkuun ja maastamuutto oli tällöin niin suurta, että sen seurauksena Suomen väkiluku laski. (Korkiasaari 2005, 1–2.) Reinans (1996, 63–64) tuo esiin myös sen, että toisen maailmansodan aikana Suomesta vietiin Ruotsiin noin 50 000 sotilasta, joista osa jäi pysyvästi Ruotsiin. Vaikka tarkkaa tietoa ulkomailta asuvista Suomen kansalaisista tai suomalaista syntyperää olevista henkilöistä ei ole, voidaan arvioida, että Suomessa syntyneitä ensimmäisen polven maahanmuuttajia on maailmalla nykyisin yli 300 000 ja heille syntyneitä lapsia eli toisen polven muuttajia on vähintään yhtä paljon. Näistä noin 600 000:sta noin puolet asuu Ruotsissa. Mikäli lukuun lisätään useamman polven jälkeläiset, nousee ulkosuomalaisten kokonaismäärä vähintään 1,2 miljoonaan, ja heistä noin 400 000 asuu Ruotsissa. (Korkiasaari 2004.) Vuonna 2006 Ruotsissa asuvista 1,2 miljoonasta ulkomailta syntyneestä 15 % oli syntynyt Suomessa, mikä tekee

Suomessa syntyneistä suurimman yksittäisen ulkomailta syntyneiden ryhmän (Marklund 2007, 3–5). Suomalaiset ovat maassa myös suurin vähemmistöryhmä (Kaivola-Bregenhøj 2001, 61).

Nyt 2000-luvulla suurin osa ruotsinsuomalaisista on asunut maassa jo vuosikymmeniä ja monet heistä ovat jo eläkkeellä, mutta samalla on myös jo maahanmuuttajien kolmatta sukupolvea melko paljon. Samaan aikaan virallisen kielivähemmistöaseman saavuttamisvaatimusten kanssa on herännyt huoli jälkipolvien ruotsalaistumisesta ja suomalaisen identiteetin säilymisestä ruotsinsuomalaisten keskuudessa. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2004, 17–19.) Siksi onkin mielenkiintoista selvittää, onko huoli suomalaisuuden vähittäisestä katoamisesta tämän vähemmistöryhmän osalta aiheellinen. Millaiselta ruotsinsuomalaisten suomalainen identiteetti näyttää, voidaanko siitä ylipäätään puhua yhtenä yhtenäisenä kokonaisuutena vai onko löydettävissä erilaisia ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin ulottuvuuksia? Mikäli näitä ulottuvuuksia löytyy, mitkä taustatekijät ovat merkitseviä ulottuvuuksien selittäjiä? Ja lopulta millaisia suomalaisen identiteetin tyypejä löydetty ulottuvuudet

muodostavat? Näihin kysymyksiin pyrin pro gradu –tutkielmassani löytämään vastauksen. Tutkimukseni liittyy Siirtolaisuusinstituutissa tehtävään tämän päivän ruotsinsuomalaisia koskevaan tutkimusprojektiin, jonka tiedonkeruu toteutettiin vuosina 2005–2007. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1797 ruotsinsuomalaista.

Aineiston analyysissa käytän aluksi pääkomponenttianalyysia (josta jatkossa käytän nimitystä faktorianalyysi), jonka avulla etsin erilaisia suomalaisuuden tai etnisen identiteetin ulottuvuuksia ruotsinsuomalaisten keskuudesta ja selvitin, millainen on niiden sisältö. Tämän jälkeen vertailin faktorien kärkimuuttujista muodostettujen summamuuttujien keskiarvoja eräiden taustamuuttujien luokissa identiteettiulottuvuuksissa olevien erojen löytämiseksi. Koska osa taustamuuttujista korreloi keskenään, tein myös varianssianalyysija selvittääkseni, mikä on yhden taustamuuttujan vaikutus muiden ollessa vakioituna. Lopuksi tein vielä löytämistäni identiteettiulottuvuuksista ryhmittelyanalyysin nähdäkseni, millaisiksi kombinaatioiksi ulottuvuudet yhdistyvät ja millaisia identiteettityyppejä ruotsinsuomalaisten keskuudesta voidaan löytää. Ryhmittelyanalyysi tehdään standardoiduilla muuttujilla ja siinä klusterit muodostetaan siten, että ne maksimoivat erot eri ryhmiin kuuluvien välillä samalla, kun kukin ryhmä on sisäisesti mahdollisimman homogeeninen.

Etnisyystutkimuksen keskeiset käsitteet

Etnisyyden määritelmiä on monia ja ne vaihtelevat sekä sisällöltään

että painotuksiltaan. Yleisesti etnisyyden voidaan kuitenkin sanoa viittaavaan sosiaaliseen ryhmään, jolla on yhteinen alkuperä, yhteisiä kulttuurisia tai fyysisiä piirteitä, oma vuorovaikutuskenttensä ja omia instituutioita sekä käsitys siitä, että kuuluu omaan ryhmäänsä. (Sintonen 1993, 77.) Näin etnisyyttä voidaan pitää ilmiönä, joka tuottaa yhteenkuuluvuuden tunteeeseen ja (kuviteltuun) samankaltaisuuteen perustuvaa yhteisöllisyyttä. Yhteinen historia on myös tekijä, johon yhteenkuuluvuuden ja samankaltaisuuden ajatellaan perustuvan. (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 16.) Etnisyyttä pidetään nykyään ennen kaikkea systemaattisten erojen tekemisestä ”meidän” ja ”muiden” välille, kulttuuristen erojen kommunikointina ja järjestämisenä. (Anttonen 1999, 226–227, 230; Eriksen 1993, 18.) Lukuisia lähestymistapoja ja näkökulmia etnisyyteen yhdistää siten etnisyyden ymmärtäminen ihmisten luokitteluun ja ryhmien välisiin suhteisiin liittyväksi asiaksi. Vaikka arkikielessä etnisyydellä usein viitataan vähemmistöihin tai ”rodullisiin” asioihin, tieteessä sillä tarkoitetaan niitä aspekteja, jotka liittyvät kulttuurisesti erilaisina pidettyjen ja itseään kulttuurisesti erilaisina pitävien ryhmien välisiin suhteisiin. On myös huomioitava se, että valtaväestö tai hallitseva ryhmä on etninen siinä, missä vähemmistökkin. (Eriksen 1993, 3–4.)

Kulttuuri on merkittävä osa etnisyyden tutkimusta. Se on identiteetin ohella toinen etnisyyden perustekijä ja merkittävä osa myös, kun konstruoidaan etnisyyden merkitystä (Nagel 1994, 152, 161). Kulttuuri määrittää soveliaan sisällön tietyille etnisyydelle

samoin kuin autenttisen etnisyyden muodostavat tekijät, kuten kieli, uskonto ja perinteet (Nagel 1994, 161). Tässä antropologisessa kulttuurin käsitteessä kulttuuri nähdään abstraktina järjestelmänä, jossa on paitsi näkyviä (kuten ruokatavat, pukeutuminen sekä tapakulttuuri) myös näkymättömiä (esimerkiksi arvot, moraalit, ihanteet ja uskonto) elementtejä (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 12). Kulttuurin voidaan lyhyesti määritellä muodostuvan keskeisistä arvostuksista, käsityksistä, uskomusjärjestelmistä sekä merkityksistä ja sisällöistä, joita ihmiset yhteiskunnassa antavat tärkeille esineille, toiminnoille ja sosiaalisille suhteille (Allardt 1996, 18). On myös huomattava, että kulttuurin käsitteeseen sisältyy sekä pysyvyyttä että muutosta: kulttuuri on toisaalta melko pysyvää ja sukupolvilta toiselle siirrettävää, mutta toisaalta se muuntuu uusien asioiden oppimisen ja ilmestymisen sekä vanhojen poistumisen myötä. (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 11.)

Identiteetti on siis kulttuurin lisäksi toinen etnisyyden perustekijä ja se liittyy erityisesti etnisten rajojen konstruointiin (Nagel 1994, 152–153). Sana identiteetti tulee latinan ”samaa” tarkoittavasta sanasta *idem* ja viittaa näin siihen, että jokin on samanlainen kuin jokin muu tai että joku on samanlainen kuin joku muu. Identiteetti merkitsee myös sitä, että henkilö on ainakin jossain määrin samanlainen kuin muut samoja arvoja tai saman ryhmän jäsenyyden omaavat henkilöt, ja toisaalta myös sitä, että henkilö ymmärtää olevansa ainutlaatuinen yksilö. Näin identiteetillä voidaan viitata sekä yksit-

täiseen henkilöön että ihmisryhmään (Wolf-Knuts 1995, 2–3.) ja identiteetissä on sekä henkilökohdaisia että sosiaalisia puolia. Ihmisen sosiaalinen identiteetti kumpuaa monien sosiaalisten ryhmien jäsenyydestä, kun taas persoonallinen identiteetti koostuu yksilön piirteistä, jotka erottavat hänet näiden ryhmien muista jäsenistä. (Liebkind 1996, 11.) *Kollektiiviseen tai sosiaaliseen identiteettiin* kuuluvat kaikki ”me”-identiteetit kahden ihmisen tunnistamisesta monen miljoonan hengen kansallisiin, uskonnollisiin, rodullisiin, etnisiin ja poliittisiin ryhmittymiin. (Kaunismaa 1997, 220.) Se voi perustua periaatteessa mille tahansa piirteelle, jonka ryhmä ihmisiä jakaa: esimerkiksi mainittakoon sukupuoli, kieli, uskonto, ikä, rotu, sosiaalinen luokka ja koulutus. (Leimu 1996, 57).

Sosiaalisen identiteetin yksi puoli on *kulttuurinen identiteetti* (Wolf-Knuts 1995, 17). Aiemmasta käsityksestä poiketen se ei ole olemassa valmiina vain löytämistään odottaen eikä se jatku katkeamattomana menneestä nykyisyyteen tai ylitä maantieteellisiä ja kulttuurisia rajoja yhdistäen erillään eläviä kansoja, vaan se on jatkuvassa muutoksessa, häilyvä ja epävakaa. Kulttuuriset identiteetit ovat nykyhetkestä käsin konstruoidun ja tulkitun historian sekä kulttuurin diskursseissa muokattavia epävakaita pisteitä, ”asemointia” ”olemuksen” sijaan. Samalla myönnetään, että kulttuurinen identiteetti ei koostu vain samankaltaisuuksista, vaan sisältää myös huomattavia eroja: paitsi kulttuuristen identiteettien välillä myös niiden sisällä on muuttuvia jakoja. (Hall 1999, 227–232.)

Myös *etninen identiteetti* on sosiaalisen identiteetin eräs muoto. Koska sekä etnisyyttä että kulttuuria on ollut vaikea määritellä, ei myöskään niihin kiinnittyvien identiteettien välille voida tehdä selkeää eroa. Käsitteitä käytetäänkin usein synonyymeina erilaisissa yhteyksissä. (Wolf-Knuts 1995, 18.) Etnisen identiteetin kuvataan muutoutuvan neuvotteluprosessissa, jossa itseä verrataan ryhmän muihin jäseniin ja ryhmän ulkopuolisiin samalla, kun omaa ryhmää verrataan muihin ryhmiin (Lauhamaa, Rasmus & Judén-Tupakka 2006, 194). Eriksenin (1993) mukaan etniset identiteetit ovat muiden sosiaalisten identiteettien tavoin suhteellisia ja jossain määrin myös tilannesidonnaisia (Eriksen 1993, 30): erilaisissa tilanteissa käytetään erilaisia etnisyyden osoittimia (Wolf-Knuts 1995, 15). Yksilön etninen identiteetti koostuu näkemyksestä, joka hänellä on itsestään sekä muiden näkemyksestä hänen etnisestä identiteetistään. Vaihtelevissa elämäntilanteissa ja eri yleisöjä kohdattaessa etnisyyden voi muuttua, joten ihmisillä on monia etnisiä identiteettejä, joiden merkitys vaihtelee kulloisenkin kontekstin mukaan. Se, minkä etnisen identiteetin yksilö valitsee, riippuu hänen käsityksestään sen merkityksestä eri yleisöille sekä tärkeydestä ja hyödynnettävyydestä eri sosiaalisissa konteksteissa. (Nagel 1994, 154–155.)

Ruotsinsuomalaisten suomalaisuuden ulottuvuudet

Faktorianalyysissa päädyin koikeilujen jälkeen neljän faktorin eli identiteettiulottuvuuden mal-

liin. Nimesin faktorit niiden sisällön perusteella (suluissa faktorin ominaisarvo sekä selitysosuus) *suomalaisuudeksi Ruotsissa* (2,5; 12,3 %), *suomalaisuuden tärkeydeksi/ ideologiseksi suomalaisuudeksi* (2,4; 12,1 %), *suomen kielen ylläpidoksi* (2,0; 10,1 %) sekä *kai-puiksi Suomeen* (1,9; 9,6 %).

Suomalaisuus Ruotsissa koostuu muuttujista, jotka antavat ymmärtää tähän ulottuvuuteen kuuluvien rakentaneen yksityisen elämänsä Ruotsin kontekstissa hyvin lähelle sellaista, kuin se olisi Suomessa. Faktorin kärkimuuttujiin kuuluvat suomalaisuuden harastaminen usealla tavalla, kotiin tilattu Ruotsissa ilmestyvä suomenkielinen lehti tai julkaisu sekä Suomessa julkaistu lehti (tai useita), kotona oleva runsaslukuinen Suomeen liittyvä aineisto, suomen puhuminen kotona, ruotsinsuomalaiseen seura- tai muuhun toimintaan osallistuminen, suurelta osin Ruotsissa asuvista suomalaisista koostuva ystäväpiiri Ruotsissa sekä oman itsensä kokeminen suomalaiseksi. Nämä eri tekijät eivät kaiketi merkitse ruotsinsuomalaisille samaa kuin Suomessa asuville suomalaisille, vaan ne tuovat Suomen Ruotsiin. Tässä ulottuvuudessa kyseessä on siten lähinnä konkreettinen, arjen ja käytännön tasolla toimiva suomalaisuus.

Ulottuvuus *suomalaisuuden tärkeänä pitäminen* tai *ideologinen suomalaisuus* on sen sijaan enemmän ajatuksen tasolla olevaa suomalaisuutta. Siihen kärkimuuttujien perusteella lukeutuvat pitävät tärkeänä ruotsinsuomalaisten lasten suomalaista identiteettiä, suomen puhumista Ruotsissa, omaa suomalaisuuttaan sekä sitä, että saavat itse puhua suo-

mea. Konkreettiseen toimintaan liittyvät suomalaisuutta koskevat muuttajat eivät lataudu tällä faktorilla juuri lainkaan. Kyseessä oleva ulottuvuus kuvaa siten mielestäni hyvin sitä, miten ihmiset voivat suhtautua myönteisesti oman kulttuurinsa säilyttämiseen ilman, että he itse välttämättä vaalisivat sitä (vrt. Liebkind 1996, 10).

Kolmannella faktorilla, jolle annoin nimen *suomen kielen ylläpito*, latautuu voimakkaasti kaksi muuttujaa: suomen kielen käyttö useassa tilanteessa kodin ulkopuolella ja suomen kielen käyttö viranomaisten kanssa. Kolmas tälle ulottuvuudelle voimakkaammin kuin muille ulottuvuuksille latautuva muuttuja on suomalaisten tiedotusvälineiden seuraaminen usealla tavalla. Tätä saattaa selittää se, että suomenkielen käyttö on Ruotsissa vähäistä, sillä suurin osa ruotsalaisesta valtaväestöstä ei osaa sitä. Kielen käyttö on kuitenkin olennaista, mikäli haluaa säilyttää kielitaidon. Pietikäinen (2006) tuo esiin, että omakielinen media kannattelee etnisten vähemmistöjen kieliä ja kulttuuria (Pietikäinen 2006, 212). Siten voi ajatella suomalaisten tiedotusvälineiden seuraamisen tarjoavan yhden tavan käyttää ja sen myötä ylläpitää kieltä. Ulottuvuus suomenkielen ylläpito on siten lähinnä kielellinen ja edellisen faktorin tavoin tekemiseen liittyvät suomalaisuutta kuvaavat muuttajat eivät saa korkeita latauksia tällä faktorilla. Kielen profiloituminen omaksi suomalaisen identiteetin ulottuvuudekseen on sikäli ymmärrettävää, että - kuten jo aiemmin olen tuonut esiin - suomenkielellä on ollut keskeinen merkitys suomalaisten kulttuuri-identiteetin muodostumiselle

ja kielen sekä kulttuuri-identiteetin välinen yhteys on yhä selkeä; jotta voisi tuntea itsensä suomalaiseksi, on osattava puhua suomea (Lainio 1996, 255–256). Suomenkieli on suomalaisille luultavasti keskeinen kulttuuriarvo ja ympäristössä, jossa on olemassa alttius assimilaatiolle, kieli voi vahvistua ja siitä saattaa tulla assimilaatioalttiin ryhmän yhteenkuuluvuuden symboli. Ruotsissa suomenkieltä on pidetty paitsi etnisenä tai sosiaalisena symbolina, joka on monikielisessä ympäristössä osoitus samaa kieltä käyttävien yhteenkuuluvuudesta, myös ryhmän etnisyyden osoittimena. (Lainio 1996, 255–258.)

Neljättä ja viimeistä faktorianalyysilla löytämäni ulottuvuutta kutsun nimellä *Suomen kaipuu*. Faktorin kärkimuuttujien perusteella siihen lukeutuvat ovat tai ainakin uskovat olevansa Ruotsissa vain väliaikaisesti, viihtyvät Ruotsissa huonosti, tuntevat suurinta yhteenkuuluvuutta johonkin paikkaan Suomessa sekä kaipaavat Suomea melko paljon. Tämän perusteella voinee sanoa, etteivät ruotsinsuomalaiset, joilla tämä identiteettiulottuvuus on vahva, ole kotiutuneet uuteen asuinmaahansa kovinkaan hyvin, vaan haluaisivat palata takaisin entiseen kotimaahansa.

Faktorianalyysi osoittaa, että ruotsinsuomalaisten etninen identiteetti vaihtelee neljällä ulottuvuudella, mutta nämä ulottuvuudet ovat toisistaan riippumattomia, eivätkä siksi sulje toisiaan pois: ruotsinsuomalaisten keskuudesta voidaan löytää erilaisia identiteettiulottuvuuksien kombinaatioita, yksi ulottuvuus voi henkilöllä olla toista ulottuvuutta vahvempi ja yksilön suhtautuminen joi-

hinkin ulottuvuuksiin saattaa olla myös kielteinen.

SuomalaisuusRuotsissa–muuttujan keskiarvo on 3,26, (min. 0, max. 5,83), ideologisen suomalaisuuden 3,23 (min. 1, max. 4), suomen kielen ylläpidon 2,14 (min. 0, max. 3,75) ja kaipuun Suomeen 1,85 (min. 0, max. 5). Vaikka suoraa vertailua keskiarvojen välillä ei voi tehdä vaihteluvälien erilaisuuden vuoksi, voi todeta kaipuun Suomeen olevan vähiten merkityksellisin ulottuvuus ruotsinsuomalaisten keskuudessa, kun taas muut ulottuvuudet saavat melko korkeita arvoja. Siten ruotsinsuomalaisten voi sanoa olevan kohtalaisen hyvin sopeutuneita nykyiseen kotimaahansa ja kaipuu vanhaan on suhteellisen vähäistä tai harvinaista.

Ulottuvuuksien taustalla on useita sosio-demografisia muuttujia, jotka selittävät ruotsinsuomalaisten suomalaisuudessa olevia eroja. Näitä kaikkia taustatekijöitä ei voida löytää kaikkien ulottuvuuksien taustalta, mutta jotkin niistä osoittautuivat merkitseviksi selittäjiksi useammin kuin toiset. Erityisesti toisiinsa yhteydessä olevat muuttovuosi ja ikä nousevat esiin lähes kaikilla ulottuvuuksilla. Suomalaisuus Ruotsissa –ulottuvuutta lukuun ottamatta näiden vaikutus on pääsääntöisesti assimiloiva: mitä kauemmin vastaaja on asunut Ruotsissa ja mitä iäkkäämpi hän on, sitä vähemmän hän pitää suomalaisuutta tärkeänä, ylläpitää suomen kieltä ja kaipaa Suomeen. Ajan kuluessa muuttajat rakentavat elämänsä uuteen maahan ja integroituvat, osin jopa assimiloituvat kyseiseen yhteiskuntaan. Suomalaiset elämäntavat tosin näyttävät säilyvän,

vaikka Ruotsissa asuttaisiin hyvin pitkään ja erityisesti suuren muuton aikana (1960–1970 –luvuilla) muuttaneet viettävät suomalaisen kaltaista elämää Ruotsin kontekstissa. Rutiininomaisissa ja jo lapsuudessa sisäistetyissä yksityiseen elämäntapaan kuuluviin toimintatavoissa pitäydytään tämän perusteella kulttuuriympäristön vaihdosta huolimatta.

Myös sosiaaliset siteet Suomeen ja Ruotsiin nousevat esiin usealla ulottuvuudella. Vastaajat, joilla oli Suomessa asuvat suomalaiset vanhemmat, saivat korkeimpia keskiarvoja kaikilla ulottuvuuksilla suomen kielen ylläpitoa lukuun ottamatta. Kyseisellä ulottuvuudella aktiivisimpia olivat vastaajat, joiden suomalaisten vanhempien asuinmaasta ei tässä tutkimuksessa ole tietoa. Kaukaiset tai vähäiset suomalaiset ja siten monikulttuuriset sukujuuret sen sijaan heikentävät koettua yhteyttä Suomeen ja suomalaisuuteen tässä tutkimuksessa aiempien tutkimusten tavoin (ks. esim. Korkiasaari & Roinila 2005, 103–108; Palo-Stoller & Haapanen 2003, 145–149). Myös ruotsalainen tai ruotsinsuomalainen (avo)puoliso näyttää tä-

män tutkimuksen mukaan edistävän vastaajan integroitumista ja jopa assimiloitumista ruotsalaiseen yhteiskuntaan: kyseisenlaisen (avo)puolison kanssa elävät ovat viimeisinä lähes kaikilla suomalaisuutta kuvaavilla ulottuvuuksilla. Näyttää siltä, että arjen jakavan kumppanin omista poikkeavat tavat ja arvostukset muuttavat ainakin jossain määrin myös omia tapojamme ja arvostuksiamme ja että uudessa kotimaassa syntyperäinen (avo)puoliso auttaa oman elämän rakentamisessa sinne ilman suomalaisuuden korostumista.

Jo mainittujen lisäksi äidinkieli osoittautui usein merkitseväksi selittäjäksi. Äidinkieleltään ruotsalaiset ovat suomenkielisiä vähemmän suomalaisia kaikilla ulottuvuuksilla lukuun ottamatta kaipausta Suomeen. Ruotsinkielisissä on paitsi pitkän maassa asumisen tai Ruotsissa syntymisen vuoksi ruotsin omaksuneita, myös ensimmäiseen muuttajapolveen kuuluvia suomenruotsalaisia. Viimeksi mainituilla kieli- ja kulttuuriyhteys on todennäköisesti helpottanut ruotsalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja jossain määrin edistänyt jopa assimiloitumista.

Suomalaisen identiteetin tyypit ruotsinsuomalaisten keskuudessa

Kuten aiemmin totesin, tein lopuksi ryhmittelyanalyysin nähdäkseni, millaisiksi kombinaatioiksi identiteettiulottuvuudet yhdistyvät ja millaisia suomalaisen identiteetin tyyppejä ruotsinsuomalaisten keskuudesta voidaan löytää. Kokeilujen jälkeen päädyin kolmen klusterin malliin, sillä ryhmien lisääminen tuotti hankalammin tulkittavia ulottuvuuksien kombinaatioita. Kolmen klusterin mallin käyttö on perusteltua tulkittavuuden lisäksi myös siksi, että kyseiset ryhmät säilyivät klustereiden lisäämisestä huolimatta.

Koska tutkimuksen näyte ei ole edustava, eivät myöskään identiteettityyppien määrälliset arvot ole täysin luotettavia. Myös esimerkiksi eri muuttujien käyttö ja toisenlaiset muuttujien luokitukset muuttaisivat ryhmien kokoja. Lisäksi on syytä todeta, että assimiloituneiden määrä suomalaisia juuria omaavien keskuudessa on tässä saatua kuvaa suurempi, sillä he epätodennäköisimmin käyvät suomalaisen Siirtolaisuusinstituutin Internet-sivustoilla tai tilaavat Ruotsinsuomalainen lehteä, jonka välissä tutkimuksen paperinen kyselylomake lähetettiin. Vaikka he olisivat tietoisia ruotsinsuomalaisten suomalaisuutta koskevasta tutkimuksesta, he tuskin vaivautuisivat siihen vastaamaan.

Tuon esiin joitain sosiodemografisia eroja identiteettityypeittäin, mutta on syytä huomauttaa, etteivät ne ole kovin suuria, vaan vain pienehköjä painotuseroja. Kaikissa ryhmissä valtaosaa voi kuvata suurin piirtein suuriin ikä-

Taulukko 1. Ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin tyypit identiteettiulottuvuuksien perusteella

	Ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin tyypit		
	Assimiloituneet	Suomeen takaisin kaipaavat	Ruotsiin integroituneet
Suomalaisena Ruotsissa	-.90	.38	.39
Suomalaisuuden tärkeys/ ideologinen suomalaisuus	-1.15	.48	.44
Kaipuu Suomeen	-.49	1.32	-.45
Suomen kielen ylläpito	-.69	.26	.32
N	509	476	801

luokkiin kuuluviksi suuren muuton muuttajiksi, mutta tämän joukon jättäminen osittain huomiotta auttaa havaitsemaan jonkinasteisia eroja taustamuuttujittain.

Ensimmäistä ruotsinsuomalaisten suomalaisen identiteetin tyyppiä kutsun *assimiloituneiksi*, sillä tähän ryhmään kuuluvat eivät elä suomalaisen kaltaista elämää Ruotsin kontekstissa, pidä suomalaisuutta lainkaan tärkeänä, kaipaa Suomeen tai ylläpidä suomen kieltä. Näin he oletettavasti elävät ruotsalaisittain, ruotsalaisina ja ruotsinkielisinä ruotsalaisessa yhteiskunnassa ja ovat siihen tyytyväisiä. Ryhmään kuuluvien voi siten sanoa assimiloituneen ruotsalaiseen yhteiskuntaan ja unohtaneen suomalaisuutensa lähes kokonaan. Heistä monet ovat tietoisia suomalaisista sukujuuristaan, mutta suomalaisuudella ei juuri ole merkitystä heidän identiteetinsä tai elintapojensa kannalta.

Assimiloituneiden joukko on osin kaksijakoinen. Toisaalta siihen kuuluu melko paljon ennen suurta muuttoa muuttaneita ensimmäisen polven muuttajia, joukossa luultavasti sotalapsia, jotka ovat assimiloituneet Ruotsiin pitkän maassa asumisen seurauksena. Toisaalta ryhmässä on myös kohtalaisen kokoinen määrä nuorehkoja toisen polven siirtolaisia, jotka eivät ole omaksuneet suomalaista kulttuuria Ruotsissa varttumisen vuoksi. Assimiloituneista noin viidenneksen äidinkieli on ruotsi, minkä voi olettaa olevan myös mainittujen kahden ryhmän äidinkieli. Ruotsi äidinkielenä voi toisaalta olla assimiloitumisen yksi seuraus tai osoitus siitä, mutta toisaalta sen voi olettaa myös edelleen edistävän assimiloitumista ruotsalaiseen yhteiskun-

taan. Samanlainen syyn ja seurauksen epäselvyys koskee ruotsalaista (avo)puolisoa, joka on assimiloituneilla melko yleinen – vielä useammalla on tosin suomalainen (avo) puoliso ja myös naimattomia on kohtalaisen paljon. Lisäksi on vielä mainittava, että yli kolmanneksella assimiloituneiden ryhmään kuuluvista on suomalaiset vanhemmat, joiden asuinmaasta ei ole tietoa: kyselylomakkeisiin käsikirjoitetujen kommenttien perusteella tämä tarkoittaa usein edesmenneitä vanhempia. Näillä yhteys Suomeen ja suomalaisuuteen on siten katkennut myös vanhempien kuoleman myötä.

Mitä tulee suomalaisen vähemmistöidentiteetin ja –kulttuurin ylläpitoon, assimiloituneita voidaan pitää niin sanotusti menetettynä joukkona. Tosin myös heidän suomalaisuutensa elpyminen on mahdollista, mutta se edellyttää selvästi identiteetin ja elämäntapojen rakentamista uudelleen. Assimiloituneita ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen perusteella kuin reilu neljännes vastaajista.

Toinen suomalaisen identiteetin tyyppi ruotsinsuomalaisten keskuudessa on ensimmäisen vastakohta ja nimitänkin sitä *Suomeen takaisin kaipaaviksi suomalaisiksi*. Ryhmään kuuluvat elävät suomalaisen kaltaista elämää Ruotsissa, pitävät suomalaisuutta ja suomen puhumista Ruotsissa tärkeänä, käyttävät aktiivisesti suomea ja erityisesti kaipaavat takaisin Suomeen. Päinvastoin kuin ensimmäiseen ryhmään kuuluvat, toiseen ryhmään lukeutuneiden ei voida sanoa integroituneen ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Pikemminkin vaikuttaa siltä, että he ovat separoituneet valtaväestöstä ja pysyneet

muutosta huolimatta täysin suomalaisina, mikä saattaa edelleen heikentää sopeutumista Ruotsiin.

Suomeen kaipaavista neljännes on muuttanut Ruotsiin kohtalaisen vähän aikaa sitten, 1980-luvulla tai sen jälkeen. Myös naimattomat ja nuorehkot ruotsinsuomalaiset korostuvat tässä ryhmässä jonkin verran. Suomeen kaipaavissa on toisaalta runsaasti myös suuren muuton aikana muuttaneita, vaikka he eivät erityisesti korostukaan tässä ryhmässä. Heidän muuttonsa tapahtui usein pakkotavan luonteisista syistä, mikä saattaa lisätä halua jatkaa elämää mahdollisimman samankaltaisena kuin vanhassa kotimaassa. Suuren muuton aikana muuttaneet myös muodostavat edelleen huomattavan osan merkittävän kokoisesta suomalaisesta vähemmistöstä Ruotsissa ja heillä saattaa olla muita ruotsinsuomalaisia suurempia intressejä säilyttää suomalaisuus maassa. Näin esimerkiksi siksi, että juuri he taistelivat ruotsinsuomalaisten oikeuksien puolesta (muun muassa oikeudesta saada opetusta suomenkielellä) ja perustivat ruotsinsuomalaisille omia yhdistyksiä. Näistä saavutetuista etuuksista ei luonnollisesti haluta luopua. Lisäksi suuren muuton aikana muuttaneet alkavat olla eläkeiässä ja monella voi olla haaveena palata viettämään rauhallisia eläkevuosia vanhaan kotimaahan. On vielä mainittava, että huomattavalla osalla Suomeen kaipaavista vanhemmat asuvat yhä Suomessa. Sen sijaan niitä, joiden suomalaisten vanhempien asuinmaasta ei ole tietoa, on huomattavasti vähemmän verrattuna ensin mainittuihin tai siihen, mitä heitä oli assimiloituneissa. Näin Suomessa olevat

vanhemmat lisäävät halua muuttaa takaisin Suomeen, kun taas (oletettu) vanhempien kuolema katkaisee siteitä vanhaan kotimaahan.

Suomalaisen vähemmistöidentiteetin ja –kulttuurin ylläpidon kannalta Suomeen takaisin kaipaavia suomalaisia voidaan pitää osittain katoavana ryhmänä, sillä joukossa on paljon ikääntyviä ruotsinsuomalaisia, jotka saattavat lopun ikäänsä ylläpitää ajatusta paluusta sitä koskaan toteuttamatta. Toisaalta he voivat nuorempien tilapäispistäytyjien tavoin muuttaa takaisin Suomeen, mikä ei sekään säilytä suomalaisuutta Ruotsissa.

Kolmas identiteettityyppi on kahden edellisen yhdistelmä ja kutsun sitä nimellä *Ruotsiin integroituneet suomalaiset*. Tämä ryhmä elää suomalaisittain Ruotsin kontekstissa, pitää suomalaisuutta ja suomen kielen käyttöä Ruotsissa tärkeänä, ylläpitää suomen kieltä aktiivisesti, mutta kaikesta tästä huolimatta ei kaipaa takaisin Suomeen. Siten voi todeta tämän ryhmän integroituneen ruotsalaiseen yhteiskuntaan: muuttaja on kaikesti hyväksynyt uuden kotimaansa arvot ja haluaa kiinnittyä valtaväestöön, mutta tästä huolimatta hän tuntee olevansa oman etnisen ryhmänsä jäsen ja preferoi vanhaa kulttuuriaan (vrt. Tuomi - Nikula 1997, 284).

Ruotsiin integroituneissa painotuvat suuren muuton aikana muutaneet suuret ikäluokat. Ryhmään kuuluvien elämä vaikuttaa melko vakiintuneelta, sillä pitkän maassa asumisen lisäksi suurin osa heistä on joko naimisissa tai avoliitossa. Näin vakiintunut elämäntilanne näyttää vähentävän kaipuuta Suomeen.

Ruotsiin integroituneita suomalaisia on lähes puolet vastaajis-

ta. Monet heistä ovat asuneet Ruotsissa jo kauan, he ovat rakentaneet sinne elämänsä ja usein myös perustaneet perheen. Suomalaisuus ja suomenkieli ovat heille yhä tärkeitä ja niiden halutaan säilyvän myös tulevaisuuden Ruotsissa, mutta elämä Suomessa on mennyt eikä vanhaan kotimaahan enää haluta palata. Siten voi sanoa, että ryhmään kuuluvat muodostavat Ruotsin pysyvän suomalaisen vähemmistöidentiteetin ja –kulttuurin ja ovat perusta niiden säilymiselle Ruotsissa. Kiinnostava tulevaisuutta koskeva kysymys on se, missä määrin ryhmä pystyy siirtämään identiteettinsä seuraavalle sukupolvelle.

Lopuksi

Vaikka kulttuuri ja kulttuurinen tai etninen identiteetti ovat jatkuvassa muutoksessa, tämä tutkimus on vain tätä hetkeä kuvaava poikkeileikkaus ruotsinsuomalaisten suomalaisista identiteeteistä, niiden sisällöistä ja yhteyksistä taustatekijöihin. Tulevaisuudessa tapahtuvat muutokset voivat siten koskea toisaalta identiteettiulottuvuuksien ja –tyyppien sisältöjä: joistain asioista voidaan luopua ja ruotsinsuomalaiset voivat kehittää erityisesti ruotsinsuomalaisia ja integroida identiteetteihin ruotsalaisia sisältöjä. Toisaalta muutokset voivat koskea myös ryhmien koostumusta sosiaalisen taustan mukaan: suuren muuton sukupolven vanhenemisen ja ruotsinsuomalaisten väestön uusiutumisen myötä identiteettiryhmien ja niiden taustalla olevien identiteettiulottuvuuksien jäsentyminen sosiaalisen taustan mukaan tulee muuttamaan. Esi-

merkiksi kaipuu Suomeen saattaa muuttua kuvitteellisemmaksi ja jäsentää heikommin identiteettiä. Sen sijaan ruotsinsuomalaisten asemaa koskevat arvot ja toiminat voivat kasvattaa merkitystään, mikäli nyt havaittu integroituneiden ryhmä osoittautuu pysyväksi. Näiden muutosten selvittäminen ja seuraaminen on tärkeää, kun jatkossa tehdään ruotsinsuomalaisten etnisyyttä ja etnistä identiteettiä koskevaa tutkimusta.

Kirjallisuus

- Alladt, Erik (1996): *Samhällsutvecklingen i Finland och Sverige efter 1945 – bakgrunden till ut- och invandringen*. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): *Finnarnas historia i Sverige 3*. Tiden efter 1945, s. 17–36. Finska Historiska Samfundet, Helsingfors, Nordiska Museet, Stockholm.
- Anttonen, Marjut (1999): *Etnopolitiikkaa Ruijassa*. Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 764. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993): *Ethnicity and Nationalism*. Anthropological Perspectives. Pluto Press, London.
- Etnisten suhteiden neuvottelukunta (2004): *Muuttoliikkeet ja etniset vähemmistöt Suomessa 1999–2004*. Tutkimukset ja tilastot. Työhallinnon julkaisu 343. Työministeriö, Helsinki.
- Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Kaivola-Bregenhøj, Annikki (2001): *Finnish in Sweden: Snapshots of Dalarna*. Teok-

- nessa The Organisation Board of the Coimbra Group Working Party for Folklore and European Ethnology (ed.): *Migration, Minorities, Compensation*. Issues of Cultural identity in Europe. Coimbra Group Office, Brussels, Belgium.
- Kaunismaa, Pekka (1997): Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetin käsitteellisistä lähtökohdista. *Sociologia* 34:3, s. 220–230.
- Korkiasaari, Jouni (2004): Suomalalaisten maastamuutto 1980- ja 1990-luvulla [viitattu 28.4.2008] URL: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=26>
- Korkiasaari, Jouni (2005): *Suomalaiset maailmalla* [viitattu 4.11.2005]. URL: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=3>
- Korkiasaari, Jouni and Roinila, Mika (2005): Finnish North Americans Today. Teoksessa Raento, Pauliina (Guest Editor): *Finnishness in Finland and North America: Constituents, Changes and Challenges*. Special Issue of Journal of Finnish Studies 2:9, s. 98 – 116.
- Lainio, Jarmo (1996): Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnarna. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): *Finnarnas historia i Sverige 3*. Tiden efter 1945, s. 255 - 310. Finska Historiska Samfundet, Helsingfors och Nordiska Museet, Stockholm.
- Lauhamaa, Pigga, Rasmus, Eeva-Liisa ja Judén-Tupakka, Soila (2006): Saamelaiskasvatus sosialisointiin, enkulturaation ja identiteetin käsitteiden valossa. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.): *Ylirajainen kulttuuri*. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla, s. 190 – 211. Tietolipas 212, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Leimu, Pekka (1996): Identity, Ethnicity and Integration. Teoksessa Kervinen, Jarmo, Korhonen, Anu, Virtanen, Keijo (ed.): *Identities in Transition – Perspectives on Cultural Interaction and Intergration*, s. 49 – 65. Publications of the Doctoral Program on Cultural Interaction and Intergration. Unipaps, Turun yliopisto, Turku.
- Liebkind, Karmela (1996): The Social Psychology on Ethnic Identity. Teoksessa Kervinen, Jarmo, Korhonen, Anu, Virtanen, Keijo (ed.): *Identities in Transition – Perspectives on Cultural Interaction and Intergration*, s. 9–25. Publications of the Doctoral Program on Cultural Interaction and Intergration. Unipaps, Turun yliopisto, Turku.
- Marklund, Helen (2007): Finländarna fortfarande flest. *Välfärd* 1/2007, s. 3–5. [viitattu 26.9.2007] URL: http://www.scb.se/statistik/publikationer/BE0801_2007K01_TI_00_A05ST0701.pdf
- Martikainen, Tuomas, Sintonen, Teppo ja Pitkänen, Pirkko (2006): Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.): *Ylirajainen kulttuuri*. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla, s. 9 – 41. Tietolipas 212, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Nagel, Joane (1994): Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems* 41:1, s. 152–176.
- Palo-Stoller Eleanor and Haapanen, Beatrice (2002): Doing gender: expressions of ethnicity among Finnish Americans. Teoksessa Koivukangas, Olavi (ed.): *Entering Multiculturalism: Finnish experience abroad*, pp. 141–151. FinnForum VI. Migration Studies C15. Institute of Migration Turku, Finland.
- Pietikäinen, Sari (2006): Mahdollisuksien media. Saamen- ja venäjänkieliset tiedotusvälineet yhteisöjen voimavarana. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.): *Ylirajainen kulttuuri*. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla, s. 212–236. Tietolipas 212, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Reinans, Sven Alur (1996): Den finländska befolkningen i Sverige – en statistiskdemokratisk beskrivning. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): *Finnarnas historia i Sverige 3*. Tiden efter 1945, s. 63 – 105. Finska Historiska Samfundet, Helsingfors, Nordiska Museet, Stockholm.
- Sintonen, Teppo (1993): Katsaus kanadalaiseen etnisyytutkimukseen. *Sociologia* 30:2, s. 76–87.
- Tuomi-Nikula, Outi (1997): ”Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohdeena”. Teoksessa Korhonen, Teppo & Leimu, Pekka (toim.): *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen*, s. 269–297. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku.
- Wolf-Knuts, Ulrika (1995): Den mångbottnade identiteten. Teoksessa Ståhlberg, Krister (red.): *Finlandssvensk identitet och kultur*. Åbo Akademis tryckeri, Åbo.